KAMMARRÄTTEN I GÖTEBORG
Avdelning 3

DOM

2016-06-23
Meddelad i Göteborg

Mål nr 3703-15

KLAGANDE
Försäkringskassan
Processjuridiska enheten, Göteborg
405 12 Göteborg

MOTPART
[redacted]

Ombud: Fredrik Söderström
Torpängsbacken 36
187 64 Täby

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE
Förvaltningsrätten i Karlstads dom den 12 juni 2015 i mål nr 597-15, se bilaga A

SAKEN
Assistansersättning

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

Kammarrättens beslut om inhibition upphör därmed att gälla.

YRKANDEN M.M.

Försäkringskassan yrkar att förvaltningsrättens dom ska upphävas och att det överklagade beslutet ska fastställas. Försäkringskassan anför följande. [redacted] har förmåga att kommunicera med både visuellt och taktilt teckenspråk. Det finns därför inte något grundläggande hjälpbehov för kommunikation. Inte endast verbal kommunikation ska räknas. Av utredningen framgår att det är energisparande och underlättande för [redacted]

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1531	Stora Nygatan 21	031-732 74 00	031-732 76 00	måndag – fredag
401 50 Göteborg		**E-post**: kammarratten.goteborg@dom.se		08:00-16:00
		www.kammarratten.goteborg.se		

[redacted] om det är samma person som kommunicerar med henne och att det lätt uppstår missförstånd vid taktil kommunikation. Dessa förhållanden går inte att jämställa med krav på ingående kunskaper om personen för att kunna kommunicera.

Det krävs tre förutsättningar för att behov av hjälp med kommunikation ska räknas till de grundläggande behoven. Dessa är att det krävs en tredje person med ingående kunskaper om personen, dennes funktionsnedsättning och sättet att kommunicera för att kommunikation över huvud taget ska vara möjlig. Det är inte visat att dessa förutsättningar är uppfyllda i [redacted] fall. Den hjälp hon behöver med kommunikation kan räknas som övriga behov, men det förutsätter att det finns grundläggande behov som överstiger 20 timmar per vecka.

Behovet av syntolkning ska inte räknas med i det grundläggande behovet kommunikation eftersom det endast involverar två personer, personen med hjälpbehovet och syntolken. I kravet på kommunikation ska ingå behovet av en tredje person för att kommunicera.

[redacted] anser att överklagandet ska avslås och anför följande. Den nya bevisning hon har lämnat visar att hon behöver tillgång till personer med ingående kunskaper om henne och hennes sätt att kommunicera. Hon kan inte utan personer som har ingående kunskaper om henne kommunicera på ett rättsäkert och tillfredsställande sätt.

Det framgår tydligt i ett intyg från docent [redacted] vid Stockholms universitet att övergången från det visuella teckenspråket till det taktila teckenspråket är en krävande process. För övrigt är det skillnad mellan att endast få tolkhjälp och att dessutom få hjälp att syntolka omgivningen, vilket är det viktiga för den som är dövblind. En dövblindtolk kan inte alltid hjälpa till med detta, utan det är en uppgift som faller på en personlig assistent.

Hon riskerar att bli isolerad om hon inte får hjälp även med behovet syntolkning. Utan sådan kan hon t.ex. inte veta när en annan person vill tala med henne när hon är ute. Hon kan inte heller själv välja vem hon vill tala med om ingen tolkar vem som är närvarande.

Hon hänvisar bl.a. till vittnesmål med professor [redacted] docent [redacted] och tolken [redacted] som lämnats i Kammarrätten i Göteborgs mål nr 3822-15.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Vad målet gäller

Målet gäller [redacted] rätt till assistansersättning. För rätt till sådan krävs bl.a. att den försäkrade behöver personlig assistans i genomsnitt 20 timmar i veckan för sådana grundläggande behov som avses i 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Huvudfrågan i målet är om [redacted] behov av hjälp med kommunikation är ett sådant grundläggande behov som berättigar till assistansersättning.

Rättslig reglering m.m.

Att kommunicera med andra är ett av de områden som enligt 9 a § LSS är att anse som grundläggande behov. För att ett hjälpbehov med kommunikation ska beaktas som ett grundläggande behov ställs i praxis krav på att det behövs en tredje person närvarande, som för att hjälpa den funktionshindrade att förstå och förmedla budskap måste ha kunskap om den funktionshindrade, funktionshindret och den funktionshindrades kommunikationssätt (RÅ 2010 ref. 17).

Kammarrättens bedömning

[redacted] kan, där belysningen så tillåter, till viss del fortfarande kommunicera genom visuellt teckenspråk, men kommunicerar i huvudsak

endast genom taktilt teckenspråk. Det innebär att det krävs en tredje person för att kommunikation, till följd av hennes funktionsnedsättning, ska komma till stånd. Den personen måste ha kunskap om hennes funktionshinder, dvs. dövblindhet, och kommunikationssättet taktilt teckenspråk.

För att [redacted] behov av hjälp med kommunikation ska beaktas som ett grundläggande behov krävs därutöver att den person som är behjälplig vid kommunikationen måste ha kunskap om just henne för att förstå vad hon vill säga och för att hjälpa henne att uppfatta budskap som andra vill förmedla till henne. Det är klarlagt att [redacted] kan kommunicera med hjälp av en person som enbart har kunskap om hennes funktionshinder och taktilt teckenspråk. Enligt Försäkringskassan medför det att hennes behov av hjälp med kommunikation inte ska betraktas som ett grundläggande behov. Frågan är om den nivå på kommunikationen som uppnås i dessa fall är tillräcklig för [redacted] så att hjälpbehovet inte ska anses vara ett grundläggande behov.

Det taktila teckenspråket är en förändrad form av det visuella teckenspråket, där olika signaler som ges visuellt omvandlas till manuella tecken för att fungera. Det finns även en mängd tecken, särskilt inom den socialhaptiska kommunikationen, som är individuella och som, enligt vad som kommit fram vid de av [redacted] åberopade vittnesförhören i Kammarrätten i Göteborgs mål nr 3822-15, kräver kännedom om personen och dennas omgivning.

Utredningen visar att [redacted] förmåga att såväl ta emot som att förmedla budskap och förstå vad som händer runt omkring henne förbättras avsevärt om den som hjälper henne med kommunikationen har kunskap även om henne. En tillräckligt snabb och säker kommunikation, som den funktionshindrade har förmåga att tillgodogöra sig, bör ligga inom ramen för vad som utgör ett grundläggande behov. Här beaktar kammarrätten särskilt vad som kommit fram om att [redacted] isoleras alltmer

socialt och vad [redacted] anfört om att ensamhet plus sensorisk deprivation ökar risken för senare kognitiva problem som senildemens, depression m.m. [redacted] behov av hjälp med kommunikation ska därmed anses vara av karaktären grundläggande behov.

Kammarrätten anser i likhet med förvaltningsrätten att hennes behov av hjälp med att kommunicera i vart fall inte understiger 20 timmar per vecka och att [redacted] därför har rätt till assistansersättning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 4).

Ewa Hagard Linander

Katarina Dunnington
referent

Ingela Hofvander

/Maria Rydell

FÖRVALTNINGSRÄTTEN I KARLSTAD

Göran Libäck

DOM
2015-06-12
Meddelad i Karlstad

Mål nr
597-15

KLAGANDE
[redacted]

Ombud: Fredrik Söderström
Torpängsbacken 36
187 64 Täby

MOTPART
Försäkringskassan
Processjuridiska enheten
405 12 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT
Försäkringskassans beslut den 9 februari 2015, se bilaga 1

SAKEN
Assistansersättning

AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller delvis överklagandet och förklarar att [redacted] har rätt till assistansersättning. Förvaltningsrätten överlämnar målet till Försäkringskassan för beräkning av antalet timmar under vilka assistansen ska lämnas.

Postadress Box 568 651 12 Karlstad
Besöksadress Rådhuset, Stora torget
Telefon 054-14 85 00
Telefax 054-14 85 30
E-post: forvaltningsrattenikarlstad@dom.se
www forvaltningsrattenikarlstad.domstol.se
Expeditionstid måndag – fredag 08:00-16:00

YRKANDEN M.M.

[redacted] yrkar att hon ska beviljas assistansersättning all vaken tid och anför bl.a. följande. Hon har Ushers syndrom typ 1 och tillhör gruppen dövblinda. Hennes sjukdom innebär en medfödd total dövhet, medfött balansbortfall från båda balansorganen i inneröronen samt senare debuterande ögonsjukdomen retinits pigmentos. Ögonsjukdomen medför synfältsdefekter, kraftigt nedsatt mörkerseende, kikarseende och också nedsättning av det centrala seendet. Hon har tidigare kommunicerat med visuellt teckenspråk. Nu när hennes syn blivit så pass mycket sämre behöver hon använda taktilt teckenspråk. Detta kommunikationssätt är avancerat och kräver i hennes fall att hon har tillgång till personliga assistenter som känner henne väl. Utan tillgång till sådana personer uppstår det missförstånd och upprepningar. Dessutom tar kommunikationen betydligt längre tid. Allt detta leder till att hon blir trött och får huvudvärk. Det stämmer inte att hennes behov tillgodoses genom tolkhjälp från Tolkcentralen. Det framgår av yttrande från Tolkcentralen att deras uppdrag är att förmedla kommunikation mellan två parter som har olika språk, talad svenska och svenskt teckenspråk. Nivå 1 avser uppdrag som är oåterkalleliga såsom bröllop, begravning och skyndsam sjukvård m.m. Nivå 2 avser kommunikation i arbetslivet såsom arbetsplatsträffar, fackföreningsmöten samt planerad sjukvård m.m. Nivå 3 avser fritids- och kulturaktiviteter. Därmed är tolkar inte ett alternativ för henne eftersom hon inte när som helst kan beställa tolk för alla kommunikationstillfällen som inträffar under en dag i hennes liv. Vardagskommunikation sker aldrig med hjälp av tolkar utan med hjälp av ledsagare eller assistent. Dessutom är det inte alls säkert att hon förstår alla dövblindtolkar. Hon lever idag ett liv utan goda levnadsvillkor. Att passa tider och beredas möjlighet till kommunikation vid speciella tillfällen när hennes sambo hjälper henne är inte acceptabelt. Hon är i behov av en assistent som kan det taktilt teckenspråk eftersom det är det enda kommunikationssätt som fungerar i

alla lägen. För att få en bra kommunikation krävs även personlig kännedom. För en person med dövblindhet har det stor betydelse att ha en person nära sig som man kommunicera med och till, samt kan kommunicera med tredje part. Till stöd för sin talan åberopar hon bl.a. intyg från läkare och kurator, utlåtande från Tolkcentralen samt ett flertal förvaltningsrätts- och kammarrättsdomar.

Försäkringskassan anser att överklagandet ska avslås och anför bl.a. följande. Av utredningen i målet framgår att [redacted] kommunicerar med visuellt teckenspråk eller med taktilt teckenspråk beroende på situationen. Att det taktila teckenspråket i sig är nyansrikt och underlättas av att man känner varandra sedan tidigare är inte att jämställa med att det krävs ingående kunskaper om personen. Att den som behärskar taktilt teckenspråk är bekant med funktionsnedsättningen dövblindhet torde vara vanligt förekommande. Myndigheten håller inte med om att det skulle vara utrett att [redacted] inte kan använda sig av tolkar. Det ska göras en individuell bedömning i alla ärenden och det är ytterst få ärenden som är ”identiskt lika” [redacted] ärende.

SKÄL FÖR AVGÖRANDET

Tillämpliga bestämmelser framgår av det överklagade beslutet.

Utredningen i målet

Av intyg utfärdat av [redacted] professor/överläkare, Audiologiska kliniken, Örebro läns landsting, daterat den 18 februari 2013 framgår bl.a. följande. Personer med dövblindhet har oavsett kommunikationsform, hörsel/tal, syn eller visuell teckenspråkskommunikation/taktil teckenspråkskommunikation ett stort behov av assistans i livet för att

kunna ha aktivitet och delaktighet. Teckenspråkstolkar kan bokas vid tolkcentral endast vid vissa prioriterade aktiviteter så som läkarbesök, annan sjukvårdande behandling och vissa enstaka möten. Vardags-kommunikation sker således aldrig med hjälp av tolkar utan med hjälp av ledsagare eller assistent. För att få en bra kommunikation krävs således både teckenspråkskunskaper men också personlig kännedom. Det taktila teckenspråket är mycket subtilt och nyansrikt och många missuppfattningar kan lätt uppstå om brukare och assistent/ledsagare ej känner varandra. I denna kommunikation finns ofta också en tredje part där således ledsagare/assistent skall förmedla budskap från och till brukaren.

Av intyg utfärdat av [redacted] daterat den 27 maj 2014 framgår bl.a. följande. [redacted] har Ushers syndrom och kommunicerar sedan födseln enbart med teckenspråk. Ända fram till de sista åren har hon kunnat kommunicera visuellt, det vill säga med ögonens hjälp. Detta blir nu allt svårare då hon har en klart kraftigt försämrad synskärpa. Detta gör att hon nu alltmer behöver lita till taktilt teckenspråk då många belysnings-situationer kräver sådan kommunikation. För att inte bli inaktiv i hemmet behöver hon komma ut aktiviteter utanför hemmet. För att kunna komma ut på aktiviteter behöver hon stöd med taktilt teckenspråk, aktiv syntolkning, ledsagning samt stöttning i hemmet. Hon har därför ett behov av personlig assistans.

Av intyg utfärdat av Emma Varga, kurator, Syncentralens Dövblindteam, Örebro läns landsting, daterat den 5 december 2014 framgår bl.a. följande. [redacted] ögonsjukdom medför för henne ”tunnelseende”, ”nattblindhet” samt ljuskänslighet. Detta innebär att [redacted] i många situationer kan anses vara helt blind. I dessa sammanhang är hon helt beroende av taktilt teckenspråk för att hon ska få möjlighet till att kunna kommunicera med sin omgivning och för att omgivningen ska kunna kommunicera med henne. [redacted] använder sig av

dövblindtolkar som även måste bokas. Även om dövblindtolkarna är utbildade i taktilt teckenspråk innebär detta inte att det är självklart att tolkningen fungerar optimalt. Ofta uppstår det en osäkerhet mellan [redacted] och dövblindtolkarna eftersom vi alla är olika och behöver olika slags tolkning utifrån individuella förutsättningar. Att förstå vad som kommuniceras kräver full koncentration från [redacted] vilket är energikrävande. En underlättande faktor för att [redacted] inte ska behöva känna sig osäker i kommunikationen samt bespara hennes energi är att alltid ha samma person eller personer som kommunicerar med henne, då de lärt sig kommunicera med henne och utifrån hennes sätt att kommunicera. Dövblindhet är förutom kommunikation också ett hot mot delaktighet, aktivitet, information samt orientering och förflyttning. [redacted] dövblindhet kräver i samtliga områden extra mycket energi av henne. Utifrån dövblindheten har hon behov av rätt stöd i sin kommunikation, en taktil kommunikation som är anpassad till henne och gärna med någon som känner till hennes individuella behov av kommunikation.

Förvaltningsrättens bedömning

[redacted] tillhör personkretsen enligt 1 § 3 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, vilket är en första förutsättning för att hon ska beviljas assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken. Frågan i målet är om [redacted] i övrigt uppfyller förutsättningarna för att beviljas assistansersättning.

I likhet med Försäkringskassan finner förvaltningsrätten att den hjälp [redacted] behöver i samband med dusch och att plocka fram mat inte är av sådan karaktär att hjälpbehoven ska ses som grundläggande behov.

Förvaltningsrätten har därefter att pröva om [redacted] har ett grundläggande behov av hjälp med att kommunicera och om detta behov uppgår till i genomsnitt minst 20 timmar per vecka.

[redacted] är döv sedan födseln och hennes synförmåga har försämrats p.g.a. en senare debuterande ögonsjukdom. Detta innebär att hon har ett allt större behov av ett alternativt kommunikationssätt såsom taktilt teckenspråk. Förvaltningsrätten finner därmed att hennes möjligheter att kommunicera på egen hand är så begränsade att hon inte bedöms klara av att kommunicera själv. [redacted] rätt till vardagstolkning innebär enligt förvaltningsrättens mening inte att hjälpbehovet är tillgodosett eftersom det framgår av utredningen att hon inte har faktisk tillgång till tjänsten i alla de situationer hon har behov av hjälp med kommunikation (jfr Kammarrätten i Göteborgs dom i mål nr 8637–8638-12).

För att aktuellt hjälpbehov ska bedömas som ett grundläggande behov krävs att de aktuella kommunikationssvårigheterna medför att den som ger hjälpen måste ha ingående kunskaper om den funktionshindrade (jfr RÅ 2010 ref. 17). Av utredningen framgår att [redacted] har ett omfattande behov av hjälp från en taktilt teckenspråkskunnig person för att hon ska kunna klara sig utanför hemmet. Det framgår vidare att hon har behov av att hjälpen ges av personer som känner henne för att hon ska kunna kommunicera med andra. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att kommunikation är en mycket personlig angelägenhet, att stöd för kommunicering bör ges av ett begränsat antal personer (jfr Kammarrätten i Sundsvalls dom i mål nr 1330-12) samt för att undvika att [redacted] blir socialt isolerad finner förvaltningsrätten att hennes hjälpbehov avseende kommunikation ska ses som ett grundläggande behov. Enligt förvaltningsrättens mening är det inte visat att det aktuella behovet är sådant att [redacted] behöver hjälp all vaken tid.

Förvaltningsrätten bedömer dock att hennes behov av hjälp med att kommunicera i vart fall överstiger 20 timmar per vecka och att hon har därför har rätt till assistansersättning. Eftersom även [redacted] andra personliga behov ska beaktas saknas det underlag för att beräkna de timmar hon behöver personlig assistans. Målet överlämnas därför till Försäkringskassan för beräkning av antalet timmar under vilka assistansen ska lämnas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Denna dom kan överklagas. Hur man överklagar, se bilaga 2 (DV 3104/1B)

Rebecka Isaksson

I avgörandet har nämndemännen Mona Lawén, Ingemar Braf och Roger Kolberg deltagit.

SVERIGES DOMSTOLAR

Bilaga

HUR MAN ÖVERKLAGAR – PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom två månader** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

Sista dagen för överklagande är i regel den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den dag Ni fick del av beslutet. Om Ni fick del av förvaltningsrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om Ni fick del av beslutet en dag med ett tal i månaden som inte finns i slutmånaden löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag. Om Ni fick del av beslutet t.ex. den 31 juli måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 september.

Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

DV 3104/1 B • 2013-06 • Producerat av Domstolsverket

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten.*

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom två månader* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

För en enskild klagande är sista dagen för överklagande två månader från den dag då han/hon fick del av kammarrättens beslut. Om klaganden fick del av kammarrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om klaganden fick del av beslutet t.ex. den 31 juli, som inte har någon motsvarighet två månader senare, löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag, dvs. i det här exemplet den 30 september. Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges.Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.